

บทที่ 2

การทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร คู่มือ วารสาร งานวิจัย หลักการ ทฤษฎี และแนวคิดต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความรู้ เจตคติ และความร่วมมือในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมของชุมชนของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เป็นพื้นฐานสำหรับการวิจัยดังนี้

1. ความหมาย และขอบข่ายของปัญหาสิ่งแวดล้อม
2. ปัจจัยด้านจิตวิทยาที่มีอิทธิพลต่อนักเรียนในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
3. แนวคิดทางด้านสิ่งแวดล้อม
4. การจัดกิจกรรมทางด้านสิ่งแวดล้อมศึกษา
5. ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้, เจตคติ และพฤติกรรม
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. ความหมาย และขอบข่ายของปัญหาสิ่งแวดล้อม

ปัญหาสิ่งแวดล้อม หมายถึง ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการใช้ทรัพยากรของมนุษย์อย่างไม่ประหยัด และขาดความรับผิดชอบ ก่อให้เกิดปัญหาหามลภาวะและปัญหาอื่น ๆ ซึ่งเป็นภาวะการณ์ที่กระทบกระเทือนต่อมนุษย์มีจำนวนมากพอ และสภาวะการณ์ดังกล่าวเป็นที่ไม่พึงปรารถนาของผู้คนส่วนมากและมีความรู้สึกว่าจะเห็นควรจะต้องกระทำบางอย่างที่เหมาะสม เพื่อแก้ไขปรับปรุงให้ดีขึ้น (ณรงค์ ศรีสนิท, 2524 : 8)

ปัญหาสิ่งแวดล้อม เป็นปัญหาที่มีผลกระทบกระเทือนต่อทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น และในที่สุดทำให้เกิดผลกระทบกระเทือนต่อคุณภาพชีวิต และให้ตระหนักอยู่เสมอว่าการก่อปัญหา ณ ที่ใดที่หนึ่งจะส่งผลให้เกิดปัญหาอื่น ๆ ตามมา หรือทำให้ปัญหาอื่น ๆ ที่มีอยู่แล้วทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น (กนก จันทร์ทอง, 2539 : 149) ปัญหาสิ่งแวดล้อมแบ่งออกเป็น 3 ปัญหาใหญ่ ๆ คือ

1. ปัญหารภัยธรรมชาติ เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ หรือส่วนหนึ่งอาจเกิดจากการกระทำของมนุษย์ที่เป็นตัวเร่งให้เกิดภัยธรรมชาติ ได้แก่ ปัญหาน้ำท่วม ความแห้งแล้ง ภูเขาไฟระเบิด และแผ่นดินไหว
2. ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติที่ร่อยหรอ เป็นปัญหาที่เกิดจากความเสื่อมโทรม การลดลงหมดไปของทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ ดิน น้ำ อากาศ ป่าไม้ สัตว์ป่า แร่ธาตุ และพลังงาน
3. ปัญหามลพิษ เป็นปัญหาที่ทรัพยากรธรรมชาติบางชนิดเสื่อมคุณภาพลง มีสิ่งเจือปนจนไม่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้เหมือนเดิม ได้แก่ มลพิษทางน้ำ มลพิษทางอากาศ และมลพิษทางเสียง

ปัญหาสิ่งแวดล้อมในเขตจังหวัดเชียงใหม่

ปัญหาสิ่งแวดล้อมในเขตจังหวัดเชียงใหม่ นั้นแบ่งได้เป็น 2 ประการใหญ่ ๆ ด้วยกันคือ (สำนักบริการวิชาการ, 2534 : 98)

1. ปัญหาสิ่งแวดล้อมในเขตเมือง ซึ่งจังหวัดเชียงใหม่เป็นเมืองที่ใหญ่ที่สุดในเขตภูมิภาคเหนือ ปัญหาที่พบส่วนใหญ่ ได้แก่ ปัญหาเรื่องน้ำเสีย ปัญหาเรื่องการจัดการขยะ ปัญหาเรื่องอากาศเป็นพิษ โดยมีสาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมดังกล่าว คือ

1.1 ปัญหาเรื่องน้ำเสีย มีสาเหตุมาจาก

- น้ำทิ้งจากชุมชนต่าง ๆ ที่ทิ้งลงสู่ท่อระบายน้ำ โดยไม่มีการบำบัดน้ำเสีย และใช้น้ำอย่างไม่ประหยัด
- น้ำทิ้งจากอุตสาหกรรม โดยเฉพาะอุตสาหกรรมประเภทผลิตสินค้า แล้วมีน้ำเสียก่อปัญหาบุดเน่า เช่น อุตสาหกรรมทำเหมือง หมูยอ ลูกชิ้น โรงงานทำไอศกรีม โรงงานก๋วยเตี๋ยว เส้นไหม และแป้ง โรงงานลูกห้อยดอง กระเทียมดอง ชิงดอง น้ำปลา ซอสมะเขือเทศ
- ขยะที่ไม่มีการจัดการเก็บอย่างทั่วถึง โดยเฉพาะประชาชนที่อาศัยอยู่ในบริเวณหรือใกล้เคียงแหล่งน้ำที่ขยะลงสู่แหล่งน้ำโดยตรง

1.2 ปัญหาเรื่องการจัดการขยะ มีสาเหตุมาจาก

- การเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากร ตลอดจนประชากรมีการบริโภคมากขึ้น

- การเก็บขยะและการกำจัดมูลฝอยของแหล่งชุมชนต่าง ๆ ยังขาดการวางแผนที่ดี รวมทั้งขาดการสนับสนุนอย่างเพียงพอทางด้านงบประมาณ เครื่องมืออุปกรณ์ต่าง ๆ
- การทิ้งขยะไม่เป็นที่เป็นทาง หรือไม่มีการแยกประเภทขยะก่อนทิ้ง เนื่องจากความมั่งง่าย ความไม่มีระเบียบวินัย

1.3 ปัญหาเรื่องอากาศเป็นพิษ มีสาเหตุมาจาก

- การเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากร ทำให้มีการก่อสร้างที่อยู่อาศัยมากขึ้น มีผลต่อการถ่ายเทของอากาศไม่ดี
- คิวพิษของการจราจรที่มาจาก การเพิ่มขึ้นของจำนวนยานพาหนะ โดยเฉพาะรถยนต์ และรถจักรยานยนต์
- คิวพิษที่เกิดขึ้นจากการเผาขยะที่เหลือใช้จากการเกษตรกรรม อุตสาหกรรม เศษหญ้า และขยะ

2. ปัญหาสิ่งแวดล้อมในเขตชนบท ปัญหาที่พบส่วนใหญ่ ได้แก่ ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติ (ป่าไม้) ปัญหาคุณภาพ และปริมาณของน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค โดยมีสาเหตุมาจาก

2.1 ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติ (ป่าไม้) มีสาเหตุมาจาก

- องค์กรในระดับท้องถิ่นไม่มีส่วนร่วมในการใช้ทรัพยากรป่าไม้
- การบุกรุกพื้นที่และตัดไม้ทำลายป่าของกลุ่มผู้มีอิทธิพล ชาวเขา
- การขาดความเข้าใจในเรื่องระบบนิเวศน์
- การขาดพื้นที่ทำกินของประชาชน ทำให้มีการขยายพื้นที่ทำกินเข้าไปในป่า
- นโยบายของรัฐบาลไม่แน่นอน เช่น การเปิดป่าให้เช่าทำรีสอร์ท และการจับกุมการเช่าทำรีสอร์ท

2.2 ปัญหาคุณภาพและปริมาณของน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค มีสาเหตุมาจาก

- ทรัพยากรป่าไม้ถูกบุกรุกและทำลาย
- การใช้น้ำอย่างไม่ประหยัด
- สารเคมีที่ตกค้างจากการเกษตรกรรมไหลลงสู่แหล่งน้ำ

2. ปัจจัยด้านจิตวิทยาที่มีอิทธิพลต่อนักเรียนในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

2.1 ความรู้ (Knowledge)

เป็นสิ่งที่มีความสำคัญมากในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เพราะเป็นกระบวนการที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมทุกชนิดทั้งในทางที่ดีและไม่ดี ซึ่งมีผลจากประสบการณ์เดิมหรือความรู้เดิม ความรู้เป็นผลของการเรียนรู้จะเกิดขึ้นมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับองค์ประกอบที่สำคัญ 2 ประการ คือ (เสริมศิริ เมนะเศวต, 2525 : 43 - 44)

1. องค์ประกอบเกี่ยวกับตัวผู้เรียน ได้แก่

- 1.1 ระบบประสาท ซึ่งมีหน้าที่เกี่ยวกับการรับรู้ การแปลความข้อมูลที่ได้รับการสั่งงานให้อวัยวะส่วนต่าง ๆ ของร่างกายทำหน้าที่
- 1.2 ระดับสติปัญญา เป็นความสามารถในการเรียนรู้ และไหวพริบในการเผชิญหรือแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น
- 1.3 ระดับบุคลิกภาพ คือ ความพร้อม ความสามารถ และประสบการณ์ในการปรับตัว
- 1.4 สภาพทางร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรง และสมองอยู่ในสภาพพร้อมที่จะเรียนรู้
- 1.5 อารมณ์ที่แจ่มใส มีสมาธิ พร้อมที่จะรับรู้และเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ
- 1.6 สุขภาพจิต คือ ความรู้สึกเป็นสุข มีความเชื่อมั่นในตัวเอง กล้าแสดงออก กล้ากระทำกิจกรรมต่าง ๆ
- 1.7 แรงจูงใจภายใน ซึ่งได้แก่ ความต้องการ ความสนใจ เจตคติ ความอยากรู้ อยากรู้อยากเห็น

2. องค์ประกอบภายนอกอื่น ๆ ได้แก่

- 2.1 สภาพแวดล้อมรอบ ๆ ตัวผู้เรียน เช่น บรรยากาศของการเรียนรู้ แสงสว่าง อุณหภูมิ บริเวณของอาคารสถานที่
- 2.2 สภาพการกระตุ้นด้วยแรงจูงใจภายนอก เช่น การให้รางวัล การชมเชย การให้คะแนน การแข่งขัน การลงโทษ

บลูม (Bloom) (อ้างในเอ็ดมอนด์ โกดัลวิทย์, 2541 : 13 - 14) ได้กล่าวว่า ความรู้เป็นความสามารถทางพุทธิปัญญา (Cognitive Domain) ซึ่งประกอบด้วย ความรู้ ความสามารถ และทักษะต่าง ๆ ทางสมองแบ่งออกเป็น 6 ชั้น ซึ่งเรียงจากพฤติกรรมที่ง่ายไปหายาก ซึ่งได้แก่

1. ความรู้ หรือ ความจำ การระลึกได้ในสิ่งที่เคยมีประสบการณ์มาก่อน
  - 1.1 ความรู้เกี่ยวกับเนื้อหาวิชาโดยเฉพาะ เช่น ความหมายของคำ ความจริงต่าง ๆ
  - 1.2 ความรู้เกี่ยวกับวิธี และการดำเนินงานที่เกี่ยวกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยเฉพาะ เช่น ลักษณะแบบแผนต่าง ๆ การจัดลำดับ การจำแนก และแบ่งประเภทของสิ่งต่าง ๆ
  - 1.3 ความรู้เกี่ยวกับการรวบรวมแนวความคิดและโครงสร้างของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เช่น กฎ การใช้กฎ ทฤษฎี และโครงสร้าง
2. ความเข้าใจ เป็นการแสดงออกของพฤติกรรมเมื่อเผชิญกับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง
  - 2.1 การแปลความหมายจากแบบหนึ่งไปสู่อีกแบบหนึ่ง โดยรักษาความหมายไว้อย่างถูกต้อง
  - 2.2 การตีความหมาย ซึ่งเป็นการอธิบายหรือเรียบเรียงเนื้อหาที่เสียใหม่ให้เข้าใจง่าย
  - 2.3 การขยายความ ซึ่งเป็นขยายความหมายของข้อมูลที่มีอยู่ให้ไกลไปกว่าเดิม
3. การนำไปใช้ เป็นความสามารถในการนำสาระสำคัญต่าง ๆ ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์จริง
4. การวิเคราะห์ เป็นความสามารถในการพิจารณาแยกแยะเรื่องราวออกเป็นส่วนย่อย ๆ
  - 4.1 การวิเคราะห์ส่วนประกอบต่าง ๆ
  - 4.2 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างส่วนประกอบนั้น
  - 4.3 การวิเคราะห์หลักหรือวิธีการรวบรวมส่วนประกอบต่าง ๆ เหล่านั้น
5. การสังเคราะห์ เป็นการรวมส่วนประกอบต่าง ๆ เข้าด้วยกันให้เป็นเรื่องเดียวกัน
  - 5.1 การกระทำที่เป็นสื่อให้ผู้อื่นเข้าใจความหมาย
  - 5.2 การกระทำที่เกี่ยวกับแผนงาน หรือข้อเสนอตามวิธีการต่าง ๆ
  - 5.3 การพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างส่วนประกอบต่าง ๆ ให้ชัดเจน โดยใช้ความคิดสร้างสรรค์ภายในขอบข่ายของงาน หรือปัญหาที่กำหนด

6. การประเมินผล เป็นการตัดสินคุณค่าในสิ่งที่กำหนดความมุ่งหมายได้ โดยใช้เกณฑ์ที่แน่นอน

6.1 การตัดสินโดยอาศัยเหตุการณ์ภายในสิ่งนั้นเป็นเกณฑ์

6.2 การตัดสินโดยอาศัยเกณฑ์ภายนอกมาพิจารณา

2.2 เจตคติ (Attitude)

เจตคติมีความสำคัญในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ โดยเฉพาะการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมศึกษา ความสัมพันธ์กับพฤติกรรมที่บุคคลแต่ละบุคคลได้แสดงออก ซึ่งเจตคติจะประกอบด้วยส่วนที่เป็นความรู้สึกนึกคิด ส่วนที่เป็นวิจารณ์ญาณ และส่วนที่เป็นพฤติกรรม เจตคติจึงเป็นสิ่งที่ต้องเรียนรู้ มีสิ่งที่อ้างอิง มีเป้าหมาย มีความพร้อมที่จะกระทำ มีความรู้สึก ไม้มีความรุนแรง เป็นการเรียนรู้ทางสังคม มีความสลับซับซ้อน สามารถประเมินค่าได้ และมีระยะเวลาที่ยาวนาน (ลัดดา กิติวิภาต, 2521 : 156)

สุชา จันท์เอม (2521 : 78) กล่าวว่า เจตคติเป็นสภาพทางจิตใจที่เกิดจากประสบการณ์ ทำให้บุคคลมีท่าทีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง

กมลรัตน์ หล้าสูงษ์ (2523 : 239) กล่าวว่า เจตคติเป็นความพร้อมของร่างกายและจิตใจ ตอบสนองต่อสิ่งเร้า หรือ สถานการณ์ใด ๆ ด้วยการเข้าหา หรือถอยหนีออกไป

กัญญา กุณทีกาญจน์ และรำพึง เวชยันต์วุฒิ (2533 : 35) กล่าวว่า เจตคติ คือ ความคิดเห็นซึ่งถูกกระตุ้นด้วยอารมณ์ (emotion) ซึ่งทำให้บุคคลพร้อมที่จะทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง องค์ประกอบของเจตคติมีสามองค์ประกอบ คือ องค์ประกอบด้านพุทธิปัญญาหรือความรู้ (cognition) ด้านความรู้สึก (affection) และด้านการปฏิบัติ (psychomotor) เจตคติจะมีบทบาทในการช่วยให้เราได้ปรับปรุงตัวเอง ป้องกันตัวเอง (defend egos) ให้สามารถแสดงออกถึงค่านิยมต่าง ๆ และช่วยให้บุคคลเข้าใจโลกที่รอบตัวเรา ประสบการณ์เดิมของบุคคลช่วยในการเกิดเจตคติ และเป็นตัวกำหนดเจตคติที่ทำให้เกิดการปฏิบัติ แต่เป็นสาเหตุอย่างหนึ่งที่ก่อให้เกิดหรือเป็นที่มาของการปฏิบัติเช่นเดียวกัน การปฏิบัติของบุคคลจะทำให้เจตคติเปลี่ยนแปลง หรือเกิดเจตคติขึ้นใหม่ได้ การปฏิบัติของบุคคลนั้นไม่ได้มีสาเหตุมาจากเจตคติอย่างเดียว แต่เป็นผลที่เกิดจากวิถีการครองชีวิต (norms) นิสัย (habits) หรือสิ่งที่คาดหวังจากผลของการกระทำต่าง ๆ ด้วย

พวงรัตน์ ทวีรัตน์ (2540 : 106) กล่าวว่า เจตคติเป็นความรู้สึกของบุคคลต่าง ๆ อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการเรียนรู้ ประสบการณ์ และเป็นตัวกระตุ้นให้บุคคลแสดงพฤติกรรมต่อสิ่งต่าง ๆ ไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่ง ซึ่งอาจเป็นไปในทางสนับสนุนหรือทางต่อต้านได้

คุณลักษณะของเจตคติ

เจตคติจะประกอบไปด้วยคุณลักษณะที่สำคัญดังต่อไปนี้

1. เจตคติเกิดจากการเรียนรู้และประสบการณ์ของบุคคล
2. เจตคติเกิดจากความรู้สึกที่สะสมไว้นาน
3. เจตคติเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของบุคคล
4. เจตคติสามารถถ่ายทอดไปสู่บุคคลอื่น ๆ ได้ โดยการติดต่อสื่อสาร
5. เจตคติสามารถเปลี่ยนแปลงได้ เมื่อมีการรับข้อมูลหรือมีสถานการณ์ที่เหมาะสม

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงเจตคติ

ในการเปลี่ยนแปลงเจตคติทุกครั้งจะมีปัจจัยเข้ามาเกี่ยวข้องให้บุคคลเกิดความไม่เอียงต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งปัจจัยที่มีอิทธิพลสำคัญอย่างยิ่งต่อการเปลี่ยนแปลงเจตคติได้แก่

1. การจูงใจ หรือสิ่งจูงใจ เป็นความปรารถนาที่ส่งเสริมให้บุคคลทำงานจนบรรลุถึงความสำเร็จ และเป็นการทำงานไปในแนวทางที่ถูกต้องตามความมุ่งหมายที่ต้องการ
2. ความต้องการ หรือความคาดหวัง ซึ่งเป็นสภาวะที่เกิดจากการความสมดุล ทำให้เกิดแรงขับ เพื่อทำให้เกิดพฤติกรรมไปสู่เป้าหมาย
3. ความขัดแย้ง เป็นสภาวะที่เกิดจากความต้องการไม่สามารถจะไปถึงเป้าหมายได้ เนื่องจากมีอุปสรรคบางประการมาขวางกั้นไว้ ทำให้เกิดความเครียดและความคับข้องใจ
4. การสื่อสาร เป็นขบวนการสำคัญทางสังคม เพราะมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับการเรียนรู้ โดยการสื่อสารจะใช้สัญลักษณ์ที่เป็นภาษาพูด ภาษาเขียน และภาษาท่าทาง ซึ่งในกระบวนการสื่อสารจะต้องประกอบด้วยองค์ประกอบ 4 ประการ คือ

4.1 แหล่งข่าวสาร

4.2 ข่าวสาร

4.3 ช่องทางของการสื่อสาร

4.4 ผู้รับสาร

5. การศึกษา ซึ่งเป็นกระบวนการการเรียนรู้ และกระบวนการการคิดที่เกี่ยวกับกิจกรรมหรือประสบการณ์ต่าง ๆ อันจะนำไปสู่ความเจริญงอกงามทางกายภาพ อารมณ์ สติปัญญา และสังคม

3. แนวความคิดทางด้านสิ่งแวดล้อม

สิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งที่ต่าง ๆ ที่มีลักษณะทางกายภาพ และชีวภาพที่อยู่รอบตัวมนุษย์ ซึ่งเกิดขึ้นโดยธรรมชาติและสิ่งที่มนุษย์จัดสร้างขึ้นมา สิ่งแวดล้อมเป็นกระบวนการในการพัฒนาพลเมือง ให้มีความรู้ความเข้าใจในระบบความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม เกิดความตระหนักในการรับผิดชอบ และมองเห็นทางเลือกที่ดีในการจัดการสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีแนวคิดต่าง ๆ ที่ได้นำมาใช้ในการแก้ไขปัญหา หรือจัดการสิ่งแวดล้อม ดังต่อไปนี้

3.1 แนวคิดในด้านการพัฒนาอย่างยั่งยืน

เป็นแนวคิดที่ตระหนักในความสำคัญของธรรมชาติ ซึ่งมองความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมเชิงระบบนิเวศ (Ecosystem) โดยมีมนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของระบบนิเวศตามธรรมชาติที่สามารถดำรงชีวิตอยู่ระยะยาวด้วยดีและอย่างต่อเนื่องควบคู่กับการพัฒนาประเทศชาติ ดังนั้นมนุษย์จะต้องมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขสิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติในรูปแบบต่าง ๆ โดยเฉพาะประชากรในระดับท้องถิ่นจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหาร การบูรณะ และจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติ เพื่อให้ประชาชนเกิดความรู้ความเข้าใจ เกิดความตระหนัก ความสำนึกรับผิดชอบต่อ และมีเจตคติที่ดี มีอุปนิสัยรักธรรมชาติ รักความสะอาด ไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และมีความรู้สึกร่วมกันอย่างกว้างขวางในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยไม่คำนึงถึงประโยชน์ส่วนตน (มีชัย วรสายัณห์, 2535 : 161)

แนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนจะเป็นกรอบสำหรับการหลอมรวมเอานโยบายสิ่งแวดล้อมและยุทธศาสตร์การพัฒนาเข้ามามีได้ด้วยกัน ภายใต้ความหมายของคำว่า พัฒนา ซึ่งเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงพัฒนาด้านเศรษฐกิจ สังคม โดยมีการกำหนดนโยบายด้านนิเวศวิทยาให้มีความสำคัญเท่ากับนโยบายทางด้านเศรษฐกิจ การค้า พลังงาน เกษตรกรรม และอื่น ๆ การพัฒนาอย่างยั่งยืนจะประสบความสำเร็จ เมื่อสามารถประสานความร่วมมือและการรวมขอม เพื่อสร้าง

อนาคตที่ดี ซึ่งจะห่างจากการพัฒนาเศรษฐกิจด้านเดียวที่จะนำความเสี่ยงอันตรายมาให้แก่สิ่งแวดล้อม และมนุษย์ (ประสาน ตั้งสิริบุตร, 2542 : 9 - 10)

การจัดการสิ่งแวดล้อมในแนวความคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน ต้องเริ่มต้นอย่างจริงจังในการที่ซ่อมแซมสิ่งแวดล้อมที่เสียหาย ด้วยวิธีการดังต่อไปนี้

1. Reforestation หมายถึง ปรับปรุงฟื้นฟูป่าไม้ขึ้นมาใหม่ โดยใช้วิธีการทางธรรมชาติผสมผสานกับการจัดการป่าไม้แนวจัดการอย่างยั่งยืน
2. Reclaiming desert land หมายถึง ปรับปรุงพื้นดินทะเลทรายให้กลับมาใช้ประโยชน์ได้ใหม่
3. Rebuilding urban environment หมายถึง ปรับปรุงสิ่งแวดล้อมให้กลับมาให้น่าอยู่
4. Restoring natural habitats หมายถึง สร้างถิ่นอาศัยทางธรรมชาติให้กับสิ่งมีชีวิตในระบบนิเวศขึ้นมาใหม่
5. Rehabilitating wild lands หมายถึง ฟื้นฟูที่ดินให้เป็นถิ่นอาศัยของสัตว์ป่า

3.2 แนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

เป็นแนวคิดที่ประกอบด้วยความคิดรวบยอดที่สำคัญต่าง ๆ ดังนี้

1. สิ่งแวดล้อมให้ทรัพยากรธรรมชาติที่จำเป็นในการดำรงชีวิตแก่มนุษย์ และรองรับของเสียจากกิจกรรมของมนุษย์ ได้แก่ การผลิตและการบริโภค สิ่งแวดล้อมมีขีดจำกัดในการรองรับของเสียและให้ทรัพยากรธรรมชาติ จึงมีความจำเป็นต้องมีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และป้องกันสิ่งแวดล้อม เพื่อการดำรงอยู่ของมนุษย์
2. มนุษย์เป็นผู้สร้างและทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นสิ่งที่สนองความต้องการและความจำเป็นพื้นฐานของมนุษย์ การแสวงหาประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติมากเกินไป จะนำมาซึ่งความเสื่อมโทรมและผลร้ายที่ตามมา
3. คุณภาพของสิ่งแวดล้อมจะมีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต
4. ศักยภาพในการพัฒนาขึ้นอยู่กับคุณภาพของสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่และทักษะในการจัดการสิ่งแวดล้อม
5. การเพิ่มประชากร และความก้าวหน้าทางวิทยาการมีผลต่อความเสื่อมโทรมย่อยหรือของทรัพยากรธรรมชาติ เป็นเหตุให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อม

6. มนุษย์เป็นผู้ใช้ทรัพยากรธรรมชาติโดยตรง ดังนั้นจึงควรเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายจากปัญหาที่เกิดขึ้น การใช้ทรัพยากรธรรมชาติควรใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด และคำนึงถึงขีดความจำกัดของทรัพยากรธรรมชาติ

7. การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ควรพิจารณาถึงผลได้ผลเสีย และมีทางเลือกที่เหมาะสม

8. ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ควรแก้ไขในแนวทางที่เหมาะสม

9. ทุกสิ่งทุกอย่างในระบบนิเวศมีความสัมพันธ์กันหมด และเป็นอิสระต่อกัน ควรพิจารณาในภาพรวมของระบบสิ่งแวดล้อม ปัญหาประชากรและสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในบริเวณใดบริเวณหนึ่ง จะมีผลกระทบต่อบริเวณอื่นด้วย (กนก จันทรทอง, 2539 : 83)

สาเหตุที่ต้องมีการอนุรักษ์ทรัพยากรสิ่งแวดล้อม

ทรัพยากรธรรมชาติเป็นสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่อย่างจำกัด ได้ถูกมนุษย์นำมาใช้ประโยชน์ และถูกทำลายลงอย่างรวดเร็ว ทำให้ไม่สามารถสนองต่อความต้องการของมนุษย์ได้อย่างเต็มศักยภาพ จึงทำให้เกิดแนวคิดในการอนุรักษ์ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมขึ้น โดยมีปัจจัยสาเหตุดังต่อไปนี้ (วิชัย เทียนน้อย, 2533 : 15)

1. ทรัพยากรบางชนิดบางประเภท เมื่อนำมาใช้แล้วจะหมดสิ้นไป ไม่อาจหาสิ่งอื่นมาทดแทนได้

2. ความจำเป็นที่จะต้องการในการใช้ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมเพิ่มมากขึ้น

3. ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ

4. ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมแสดงออกถึงความเจริญทางด้านวัฒนธรรม

3.3 การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมกับการพัฒนา

สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ (อ้างใน สำนักบริการวิชาการ, 2534 : 119 - 120) การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมกับการพัฒนาทางเศรษฐกิจจะต้องมีจุดมุ่งหมายประสานเป็นหนึ่งเดียวกัน โดยการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ เพื่อให้บรรลุถึงการครองชีพที่มีคุณภาพชีวิตที่สูงสุดเท่าที่จะเป็นไปได้ของประชาชน ในทางปฏิบัติแล้วการพัฒนาทางเศรษฐกิจนั้นจะมุ่งเน้นถึงปริมาณการเพื่อทางผลผลิต มุ่งที่จะให้ประชาชนมีความกินดีอยู่ดีในทางวัตถุ แต่การอนุรักษ์หรือการสงวนไว้ซึ่งทรัพยากรธรรมชาตินั้นจะมุ่งเน้นถึงการที่จะใช้ชีวิตมนุษย์มีคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ดี เพื่อให้ชีวิตของมนุษย์มีความหมายขึ้น

การที่จะทำให้ประเทศชาติ สังคม และชุมชนได้ทั้ง 2 ด้าน คือ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และการพัฒนาทางเศรษฐกิจ จึงมีความจำเป็นต้องทราบถึงลักษณะทางกายภาพ และทางชีววิทยา ในขอบเขตของสิ่งมีชีวิต เข้าใจในระบบนิเวศวิทยา ระบบความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสิ่งแวดล้อม จะช่วยให้สามารถบรรลุถึงเป้าหมายในการพัฒนาโดยไม่มีผลกระทบในทางที่ไม่ดีต่อสังคมมนุษย์ และสภาพแวดล้อม ดังนั้นการพัฒนาบริเวณใดบริเวณหนึ่งขึ้นมาใช้ประโยชน์จึงควรคำนึงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมควบคู่ไปด้วยในการวางแผน โดยมีหลักการเป็นทางเลือกพิจารณาอย่างกว้าง ๆ เพื่อให้ได้ทางเลือกที่ดีที่สุด ดังนี้

1. บริเวณนั้นอาจจะถูกลดปล่อยไว้อย่างเดิมตามสภาพธรรมชาติและสงวนไว้ เพื่อการศึกษา ค้นคว้าหรือบริเวณป่าต้นลำธาร
2. บริเวณนั้นอาจจะถูกพัฒนาให้เป็นวนอุทยานหรือป่าสงวนแห่งชาติ โดยที่สภาพธรรมชาติส่วนใหญ่ไม่ถูกรบกวน สำหรับการพักผ่อนหย่อนใจและการท่องเที่ยว
3. บริเวณนี้อาจจะถูกจัดสรรปันส่วนกันระหว่างทรัพยากรสัตว์และพืชที่หายาก เพื่อการศึกษาหรือการค้นคว้าทางวิทยาศาสตร์ เพื่อการท่องเที่ยวและการพักผ่อนหย่อนใจ
4. บริเวณนี้อาจถูกพัฒนาเพื่อการอุตสาหกรรมป่าไม้สำหรับสินค้า หรือเป็นที่เพาะเลี้ยงพันธุ์สัตว์
5. บริเวณนั้นอาจถูกหักล้างทางพง ป่าถูกลดสภาพของตัวเองลงบางส่วนและถูกปรับปรุงใหม่ขึ้นมาเป็นพื้นที่เพื่อการเกษตรกรรม
6. บริเวณนั้นเมื่อหมดสภาพป่าไปแล้ว อาจถูกนำไปใช้ประโยชน์เพื่อการตั้งถิ่นฐานมนุษย์ การอุตสาหกรรม หรือการขนส่ง

4. การจัดกิจกรรมทางด้านสิ่งแวดล้อมศึกษา

การจัดกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมศึกษามุ่งหวังให้ผู้เรียนสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเป็นไปตามความมุ่งหมายของหลักสูตร เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และประสบความสำเร็จในการเรียนรู้อย่างแท้จริง โดยมีองค์ประกอบสำคัญ คือ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เหมาะสม กิจกรรมการเรียนการสอนที่เกิดขึ้นในสถานศึกษาอาจจำแนกออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. กิจกรรมการเรียนการสอนในหลักสูตรหรือวิธีการสอน

เป็นกิจกรรมที่มีส่วนสัมพันธ์กับบทเรียนในหลักสูตร โดยผู้เรียนและผู้สอนมีส่วนร่วมในการดำเนินการ และปฏิบัติกิจกรรม ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ประเภท

- 1.1 ผู้สอนเป็นศูนย์กลาง (teacher - center) เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนจะต้องปฏิบัติภายใต้การนำของครู ได้แก่ การบรรยาย การสาธิต การซักถาม คำถาม เป็นต้น
- 1.2 กิจกรรมที่ยืดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Pupil - center) เป็น กิจกรรมที่ผู้เรียนเป็นผู้นำกิจกรรม โดยที่ครูผู้สอนคอยให้ความช่วยเหลือ แนะนำ ตลอดจนแก้ไขปัญหา เช่น การอภิปราย การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง การเล่นเกม การใช้บทบาทสมมติ การใช้สถานการณ์จำลอง การฝึกปฏิบัติจริง เป็นต้น

2. กิจกรรมนักเรียน (กิจกรรมเสริมหลักสูตร)

มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความคิดริเริ่มในการทำกิจกรรม เสริมสร้างความรู้ทางด้านเนื้อหาวิชา ช่วยให้นักเรียนเกิดเจตคติที่ดี เกิดความเพลิดเพลิน และรู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ เช่น

- 2.1 กิจกรรมเกี่ยวกับการทัศนศึกษา
- 2.2 กิจกรรมเกี่ยวกับสมาชิกด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- 2.3 กิจกรรมเกี่ยวกับการบำเพ็ญประโยชน์ ได้แก่ กลุ่มอาสาปลูกต้นไม้ กลุ่มรักษาความสะอาดที่สาธารณะ
- 2.4 กิจกรรมการศึกษาค้นคว้าจากห้องสมุด
- 2.5 กิจกรรมอื่น ๆ ที่จัดขึ้นตามวาระ และโอกาสที่สำคัญ ได้แก่ วันคุ้มครองสัตว์ป่า วันสิ่งแวดล้อมโลก วันต้นไม้แห่งชาติ เทศกาลลอยกระทง (รั้ววรรณ ชินะตระกูล, 2540 : 75)

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษา

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมศึกษาในสถานศึกษา และชุมชนให้แก่ผู้เรียน ให้ประสบผลสำเร็จจะต้องมีการนำปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นจริงในสถานศึกษา และชุมชนมาดำเนินการแก้ไข โดยให้ผู้เรียนได้เข้าร่วมในกิจกรรมที่เป็นความร่วมมือ ร่วมทำ ที่เป็นระบบกลุ่ม ซึ่งมีเป้าหมายสูงสุดในการดำเนินจัดกิจกรรมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนได้เกิดเจตคติและพฤติกรรมในการดูแล รักษา ปรับปรุง แก้ไขทรัพยากร และสิ่งแวดล้อม ที่ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น การรับทราบถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในชุมชน

ของตนเอง การได้อาศัยอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ถูกสุขลักษณะ (จีวีวรรณ ชินะตระกูล, 2540 : 97 - 98)

ดังนั้นในกิจกรรมการเรียนการสอนเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมศึกษา รายวิชา สังคมศึกษา 053 ประชากรกับสิ่งแวดล้อม ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2523) จึงประกอบไปด้วยเนื้อหาสาระที่สำคัญ ดังต่อไปนี้ (วราพร ศรีสุพรรณ, 2537 : 1 - 2)

1. ปัญหาเกี่ยวกับประชากร ที่มีการกล่าวถึงการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรอย่างรวดเร็ว ทำให้มีการใช้ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมธรรมชาติที่มีอยู่อย่างจำกัดอย่างไม่เหมาะสม โดยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์และขาดการดูแลรักษา ฟื้นฟู ทดแทน

2. ปัญหาสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ เช่น น้ำเสีย อากาศเป็นพิษ เสียงดัง ดินเสื่อมคุณภาพ การขาดแคลนน้ำ การเสื่อมโทรมและร่อยหรอของทรัพยากรธรรมชาติ ขยะ และภัยธรรมชาติต่าง ๆ

3. สถานการณ์ทางด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย

4. ความสัมพันธ์ระหว่างประชากรกับสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะด้านผลกระทบของปัญหาสิ่งแวดล้อมที่มีต่อคุณภาพชีวิตของประชากร

5. การควบคุมและการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม ซึ่งประกอบด้วยนโยบายและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย

6. จิตสำนึกในการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม และการเสริมสร้างลักษณะนิสัยในการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม

ซึ่งเป้าหมายในการเรียนรู้ของรายวิชาสังคมศึกษา 053 ประชากรกับสิ่งแวดล้อม ต้องสอดคล้องตามแนวจุดประสงค์หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นวิชาสังคมศึกษา ของกระทรวงศึกษาธิการที่ได้กำหนดไว้ดังนี้

1. เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาวะแวดล้อม พัฒนาการทางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ การเมืองการปกครองระบอบประชาธิปไตยและหลักธรรมทางศาสนา

2. เพื่อให้สามารถนำความรู้ไปใช้ในการวิเคราะห์ปัญหาทางเศรษฐกิจ และสังคมที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน สามารถตัดสินใจเลือกแนวทางปฏิบัติที่ถูกต้องและปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมได้

3. เพื่อให้ตระหนักในคุณค่าของสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ มรดกทางวัฒนธรรมของไทย ยึดมั่นในวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย หลักธรรมและคุณธรรม มีค่านิยมที่พึงประสงค์ รักและ

ผูกพันกับท้องถิ่นและประเทศชาติ มีความภูมิใจในความเป็นไทย และเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์

4. เพื่อให้สามารถปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และสร้างเสริมศิลปวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมในชุมชน

5. ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ เจตคติ และพฤติกรรม

พฤติกรรม (Behaviors)

พฤติกรรมเป็นการผสมผสานกันระหว่างความรู้ ทักษะ และความปรารถนาเข้าด้วยกัน ซึ่งเป็นผลที่เกิดจากการทำปฏิกิริยาของมนุษย์หรืออินทรีย์ (Organism) กับสิ่งแวดล้อม (Environment) ก่อให้เกิดผลตามมาในรูปที่สังเกตได้หรือสังเกตไม่ได้ เช่น กิจกรรมต่าง ๆ ที่มนุษย์กระทำ ไม่ว่าสิ่งนั้นจะกำหนดได้หรือไม่ได้ แต่สามารถวินิจฉัยได้โดยใช้วิธีการหรือเครื่องมือทางด้านจิตวิทยา (ประภาเพ็ญ สุวรรณ, 2526 : 15)

โดยทั่วไปแล้วพฤติกรรมของมนุษย์ประกอบด้วยอุปนิสัยต่าง ๆ ในตัวมนุษย์ โดยมีเจตคติที่ส่งผลให้เกิดการปฏิบัติ หรือความประพฤติ และเมื่อปฏิบัติเป็นนิจซ้ำกันหลายครั้งก็จะพัฒนาเป็นอุปนิสัย และเปลี่ยนแปลงเป็นคุณลักษณะหรือพฤติกรรมที่เป็นวิถีชีวิต (Stephen R. Covey) (อ้างใน สงกรานต์ จิตสุทธิการกร และนิรันดร์ เกษาคุปต์, 2539 : 63)

นักจิตวิทยาากลุ่มพฤติกรรมนิยมเชื่อว่า พฤติกรรมของมนุษย์ส่วนใหญ่ เกิดจากการเรียนรู้ ซึ่งการเรียนรู้มี 3 ลักษณะ คือ (เอื้อมเดือน โกศลวิทย์, 2541 : 31)

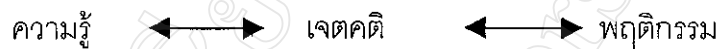
1. การเรียนรู้จากสิ่งเร้า เป็นการเรียนรู้ของพฤติกรรมที่บุคคลไม่สามารถจะควบคุมได้ เกิดขึ้นโดยอัตโนมัติ เช่น ความอยาก ความกลัว แต่ถ้ารู้ตัวก่อนว่าเป็นเพราะสิ่งเร้าใด ก็จะสามารถแก้ปัญหาได้โดยการตัดความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งเร้ากับพฤติกรรมการเรียนรู้

2. การเรียนรู้ผลจากการกระทำ เป็นการเรียนรู้ของพฤติกรรมที่บุคคลกระทำในสังคม และผลจากการกระทำจะเป็นตัวกำหนดให้เกิดคุณลักษณะหรือพฤติกรรมที่ต้องการ โดยการเสริมแรง หรือการลงโทษ เช่น การให้รางวัล การให้คะแนน การว่ากล่าวตักเตือน

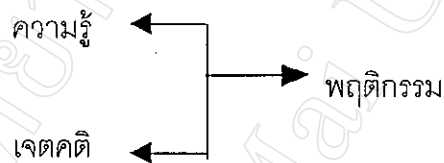
3. การเรียนรู้จากการเลียนแบบ เป็นการเรียนรู้ของพฤติกรรมที่เกิดจากการสังเกต พฤติกรรมของแม่แบบ ซึ่งเป็นบุคคลที่นิยมชมชอบหรือมีอิทธิพลทางด้านความคิด เช่น พ่อ แม่ ครู เพื่อน บุคคลที่มีชื่อเสียง รายการทางโทรทัศน์ และสื่อต่าง ๆ

ดังนั้นการที่จะให้บุคคลเกิดหรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้านต่าง ๆ ที่ปฏิบัติอย่างคงทนถาวรนั้น ต้องอาศัยความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ เจตคติ และพฤติกรรม ซึ่งมีอยู่ 4 รูปแบบ (อัญชลี สิงห์สุด, 2534 : 35 - 36)

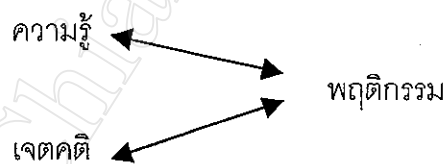
1. พฤติกรรมที่แสดงออกมาจะเป็นไปตามเจตคติและความรู้ที่บุคคลนั้นมีอยู่ โดยมีเจตคติเป็นตัวกลางระหว่างความรู้ และพฤติกรรม คือ เจตคติจะเกิดจากความรู้ที่มีอยู่ และพฤติกรรมจะแสดงออกไป ตามเจตคตินั้น

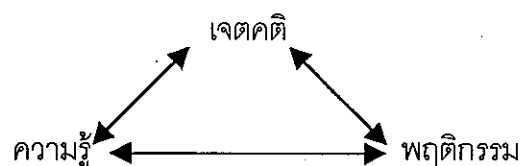
2. พฤติกรรมที่เกิดจากความรู้และเจตคติมีความสัมพันธ์กัน หรือความรู้กับเจตคติมีผลร่วมกัน เกี่ยวข้องกัน ก่อให้เกิดพฤติกรรม

3. ความรู้และเจตคติต่างทำให้เกิดพฤติกรรมได้ โดยที่ความรู้และเจตคติไม่มีความเกี่ยวข้องกัน

4. ความรู้มีผลต่อพฤติกรรมทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยที่บุคคลมีความรู้และปฏิบัติตามความรู้นั้น หรือ ความรู้มีผลต่อเจตคติก่อนแล้วการปฏิบัติที่เกิดขึ้นนั้น

จากรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ เจตคติ และพฤติกรรม ทั้ง 4 รูปแบบ ทำให้ทราบว่าพฤติกรรมของบุคคลสามารถเกิดขึ้นได้อยู่หลายลักษณะตามสภาพความพร้อมในด้านสังคม ชุมชน และครอบครัวของแต่ละบุคคล

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผลการวิจัยเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ เจตคติต่อปัญหาสิ่งแวดล้อม และพฤติกรรมทำให้ความร่วมมือเกี่ยวกับการแก้ปัญหาทางด้านสิ่งแวดล้อมชุมชนของนักเรียนหรือนักศึกษา ได้มีการกล่าวถึงเจตคติต่อปัญหาทางด้านสิ่งแวดล้อม รวมทั้งปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมในการให้ความร่วมมือในการแก้ปัญหาทางด้านสิ่งแวดล้อมไว้ดังนี้

ณรงค์ ศรีสนิท (2524) ศึกษาความรู้และเจตคติต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมของนักศึกษาวิทยาลัยครูในสวนกลาง ผลการวิจัยพบว่านักศึกษามีความรู้และเจตคติต่อปัญหาสิ่งแวดล้อม ดังนี้

1. นักศึกษาทั้งหมดมีเจตคติต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมในทางบวก
2. นักศึกษาชายมีเจตคติต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมในทางบวกมากกว่านักศึกษานหญิง
3. นักศึกษาที่เรียนสาขาสังคมศาสตร์มีเจตคติในทางบวกมากกว่านักศึกษาที่เรียนสาขาวิทยาศาสตร์
4. นักศึกษาที่มีภูมิลำเนาต่างกันมีเจตคติต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมแตกต่างกัน
5. นักศึกษาที่บิดาหรือมารดามีอาชีพต่างกัน มีเจตคติต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมไม่แตกต่างกัน
6. ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้และเจตคติต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมของนักศึกษา มีความสัมพันธ์กันในทางบวก

ทองศักดิ์ ประสภิตติคุณ (2534) ศึกษาการประเมินค่าความตระหนักในปัญหาสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ของจังหวัดตราด ผลการวิจัยพบว่า

1. นักเรียนมีความตระหนักในปัญหาสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับสูง
2. นักเรียนร้อยละ 67.40 รับรู้ถึงสถานการณ์สิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในจังหวัดตราด
3. ความตระหนักในปัญหาสิ่งแวดล้อมของนักเรียนมีปฏิสัมพันธ์กับเขตที่อยู่อาศัยอาชีพของบิดา และ เพศของนักเรียน

4. ความตระหนักในปัญหาสิ่งแวดล้อมของนักเรียนที่บิดามีอาชีพต่างกัน ไม่เหมือนกัน ในทุกเขตที่อยู่อาศัย

นาดยา ไจมหา (2534) ศึกษาความตระหนักต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในจังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่าความตระหนักต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมในด้านความรู้สึก หรือความโน้มเอียงที่จะเลือกปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โดยส่วนรวมอยู่ในระดับมาก ส่วนในด้านการเห็นคุณค่าหรือการเห็นความสำคัญต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมโดยส่วนรวมอยู่ในระดับมาก

เพ็ญอน แสงสุข (2541) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมด้านสิ่งแวดล้อมของนักเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง ผลการวิจัยพบว่า

1. พฤติกรรมด้านสิ่งแวดล้อมของนักเรียน ที่ประพฤติปฏิบัติเป็นประจำมากที่สุด คือ พฤติกรรมการใช้ไฟฟ้า ส่วนพฤติกรรมด้านการใช้น้ำ การใช้กระดาษ การรักษาความสะอาด และการอนุรักษ์ต้นไม้ นักเรียนจะมีการประพฤติปฏิบัติเป็นบางครั้ง

2. การเป็นแบบอย่างการปฏิบัติด้านการจัดสภาพแวดล้อมของโรงเรียน และการประพฤติปฏิบัติของครอบครัวมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมด้านสิ่งแวดล้อมของนักเรียน ส่วนการประพฤติปฏิบัติของครูไม่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมด้านสิ่งแวดล้อมของนักเรียน

3. เจตคติต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมด้านสิ่งแวดล้อมของนักเรียน

4. ความรู้ความเข้าใจเรื่องธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมด้านสิ่งแวดล้อมของนักเรียน

5. การรับรู้ข้อมูลข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อม จากหนังสือพิมพ์ และแผ่นภาพ มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมด้านสิ่งแวดล้อมของนักเรียน ส่วนสื่ออื่น ๆ เช่น โทรทัศน์ วิทยุ หอกระจายข่าว โรงเรียน หนังสืออ่านประกอบเพิ่มเติม และสื่อการสอนของครู ไม่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมด้านสิ่งแวดล้อมของนักเรียน

ลาววัลย์ วงศ์ชันแก้ว (2542) ศึกษาความคิดเห็นของผู้ปกครองเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในโรงเรียนบ้านแม่หล้า อำเภอลอง จังหวัดแพร่ ผลการวิจัยพบว่า ผู้ปกครองต้องการให้สถานศึกษา

มีการจัดการเกี่ยวกับทางด้านสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษา ผู้ปกครองมีความเห็นว่า สิ่งแวดล้อมและบรรยากาศรอบตัวจะส่งผลถึงการเรียนของนักเรียนเป็นอย่างมาก

วิบูลย์ สุรินทร์ธรรม (2538) ศึกษาความตระหนักและพฤติกรรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ผลการวิจัยพบว่า

1. นักเรียนมีความตระหนักเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในระดับมากที่สุดทั้ง 5 ด้าน คือ ดิน น้ำ อากาศ ป่าไม้ และเสียง

2. นักเรียนมีพฤติกรรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในด้านดินอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนในด้านที่เกี่ยวกับน้ำ อากาศ ป่าไม้ และเสียงอยู่ในระดับน้อย

3. พฤติกรรมที่นักเรียนระบุว่าได้ปฏิบัติเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม คือ ไม่ทิ้งขยะประเภทถุงพลาสติก น้ำมัน และกระป๋องในที่สาธารณะและบ้านเรือน ใส่ปุ๋ยอินทรีย์ ปลูกพืชบำรุงดิน ไม่ทิ้งขยะสิ่งปฏิกูล และซากสัตว์ลงในแหล่งน้ำสาธารณะและบริเวณบ้านเรือน ไม่ตัดไม้ทำลายป่า ใช้ไฟฟ้า และแก๊สหลอดมอดอย่างประหยัด และป้องกันแก้ไขมลพิษของสิ่งแวดล้อมด้วยการไม่เผาขยะให้อากาศเสีย ไม่ส่งเสียงดังในห้องเรียนและสถานที่ที่มีป้ายห้ามใช้เสียง นอกจากนี้ นักเรียนได้เขียนเรียงความ และจัดป้ายนิเทศเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในโรงเรียนด้วย

อมรรัตน์ รีกิจศิริกุล (2530) ศึกษาพฤติกรรมการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า

1. นักเรียนหญิงมีการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมสูงกว่านักเรียนชาย
2. นักเรียนหญิงมีพฤติกรรมการสงวนคุณภาพสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนสูงกว่านักเรียนชาย
3. นักเรียนหญิงมีพฤติกรรมการอนุรักษ์คุณภาพสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนสูงกว่านักเรียนชาย
4. นักเรียนชายและนักเรียนหญิง มีพฤติกรรมการพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนไม่แตกต่างกัน
5. อาชีพของมารดามีผลต่อพฤติกรรมการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนของนักเรียนมากกว่าอาชีพบิดา

6. อาชีพของบิดามีผลต่อพฤติกรรมการส่งมอบคุณภาพสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนของนักเรียนมากกว่าอาชีพของมารดา

7. อาชีพของบิดาและมารดาไม่มีผลต่อพฤติกรรมการอนุรักษ์คุณภาพสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนของนักเรียน

8. อาชีพของมารดามีผลต่อพฤติกรรมด้านการพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนของนักเรียนมากกว่าอาชีพของบิดา

เอี่ยมเดือน โกศลวิทย์ (2541) ศึกษาความรู้และการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของพยาบาลวิชาชีพในโรงพยาบาลลำปาง ผลการวิจัยพบว่า

1. พยาบาลวิชาชีพมีความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในโรงพยาบาลลำปางในระดับปานกลาง

2. พยาบาลวิชาชีพมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในโรงพยาบาลลำปางในระดับต่ำ

3. ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้และการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของพยาบาลวิชาชีพในโรงพยาบาลลำปางมีความสัมพันธ์กันในเชิงบวก

จากเอกสารและงานวิจัยที่กล่าวมาข้างต้น ซึ่งมีผู้ศึกษาไว้เกี่ยวกับความรู้ เจตคติ และพฤติกรรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ การป้องกัน การแก้ปัญหาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่แสดงให้เห็นว่ามีตัวแปรอยู่หลายตัวที่มีความสัมพันธ์ และมีผลต่อพฤติกรรมความร่วมมือในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมของชุมชน ซึ่งเอกสารงานวิจัยที่ผ่านมายังไม่มีผู้ใดศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ เจตคติต่อปัญหาสิ่งแวดล้อม และพฤติกรรมความร่วมมือในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมของชุมชน ผู้ศึกษาจึงสนใจที่จะศึกษา